

LUNDS
UNIVERSITET

Zlatan-statyn

En skildring av Malmös Jesus eller Judas?

Nilufar Salehi

Avdelningen för konsthistoria och visuella studier

Institutionen för kulturvetenskaper

Lunds universitet

KOVK03:3, 15 p., Kandidatkurs ht 2020

Handledare: Ludwig Qvarnström

Abstract

Title: The Zlatan statue: a depiction of Malmö's Jesus or Judas?

The aim of this paper is to analyze Peter Linde's sculpture the Statue of Zlatan as a work of art in a public space and what kind of meaning is produced through its different kinds of expressions. Based on theories concerning public art, ancient Greek and Roman sculptural traditions and iconoclasm, this paper explains how the sculpture is drawing on older sculptural traditions to narrate the observer of the artwork. The sculpture bears traces of mostly Greek sculptural tradition, for example the athletic body as an ideal and the nude as an important form of expression. It was however the same symbolic strategies of meaning that was a part of the provocative reactions that lead to observers damaging and vandalizing the statue. Furthermore, The statue of Zlatan is a prime example of how material culture can create many conflicting and different emotions and reactions. As a work of art placed in a public place, the statue shows the significance of that art should constantly be interpreted on the basis of their time, regardless of initial intentions and meanings.

Keywords: *Zlatan statue, art history, sculpture, public art, iconoclasm*

KAPITEL 1: INLEDNING	4
1.1. Bakgrund	4
1.2. Syfte och frågeställningar	5
1.3. Empiri	5
1.4. Metod & teori	6
1.4.1. Bildsemiotik	6
1.4.2. Antik skulptur	7
1.4.3. Offentlig konst: monument och minnesmärken	7
1.4.4. Ikonoklasm	8
1.5. Forskningsöversikt	9
1.6. Avgränsningar	10
1.7. Disposition	10
KAPITEL 2: SKULPTURENS TILLKOMST	11
KAPITEL 3: FORMALANALYS	12
3.1 Beskrivning	12
3.2. Kroppen	12
KAPITEL 4: MONUMENTETS LOGIK OCH PLATSEN BETYDELSE	16
KAPITEL 5: VANDALISERING OCH BORTFORSLING	19
5.1. Analys av efterdyningarna	20
KAPITEL 6: AVSLUTANDE DISKUSSION	24
KÄLLFÖRTECKNING	26
Internetkällor	26
Tryckta källor	28
Bildförteckning	30

Kapitel 1: Inledning

1.1. Bakgrund

På fotbollsgalan 2016 meddelade Svenska Fotbollsförbundet att de planerade att resa en staty i fotbollsspelaren Zlatan Ibrahimovičs ära. ”Statyn kommer för evigt att vara en enda stor manifestation för Sveriges största och en av världens allra bästa fotbollsspelare genom tiderna”¹ sa förbundets generalsekreterare Håkan Sjöstrand. Skulpturen som är utförd av Peter Linde invigdes den 8 oktober 2019 på Stadiontorget i Malmö. Över tusen personer samlades på invigningen och statyn möttes inledningsvis av positiva reaktioner och jubel. Den är bastant i sin karaktär, gjord i brons och höjer sig över betraktaren i sin höjd på 3,5 meter samt sin vikt på cirka åtta ton. Skulpturen är gjord i en klassisk heroiserande hjältestil och påminner om en antik skulptur, ett slags triumfatoriskt uttryck som kan kännas igen i skulpturer av antika hjältar² och idrottsmän. Zlatan står på jordgloben med utsträckta armar i en segergest i endast träningsshorts. Den ger betraktaren ett intryck av monumentalitet och en hjältes storhet. Diskursen kring Zlatan i allmänhet och skulpturen i synnerhet kom att förändras efter att han blev delägare i Hammarby IF, konkurrenter till MFF. Många fotbollsentusiasters och Malmöbors intryck av Zlatan förändrades och statyn utsattes för åverkan och diskussionerna kring statyn kom att handla om Zlatans ”svek” och vandaliseringarna. På grund av den ansevärd skadegörelsen fick statyn slutligen föras bort för att repareras.

Det är inte ovanligt att offentlig konst engagerar människor och väcker debatt. Det är däremot ovanligt att resa monument över levande personer eftersom statyn oftast starkt kopplas till personens handlingar och beslut i livet.³ Detta gäller särskilt en kontroversiell person som Zlatan och i detta fall är det tydligt att det har fått påtagliga konsekvenser för konstverket.

Zlatan har betraktats som Malmös kung i främst Malmöbors ögon, inte minst för hans idrottsliga gärningar men också för den otroliga klassresa han har gjort. Många unga i Malmö som lever i utsatta områden inspireras av fotbollsspelarens resa där drömmar blev till verklighet, men när Zlatan blev delägare i det konkurrerande laget Hammarby IF sågs detta som ett svek av MFF-

---

¹ TT, ”Då avtäckts Zlatanstatyn: ’Stort ögonblick’”, *Aftonbladet* (9 september 2019),

https://www.aftonbladet.se/a/K3qEQE?refpartner=link_copy_app_share, hämtad 22 oktober 2020.

² B. Arvidson, ”Hör samtalet om vandaliseringen av Zlatanstatyn”, *Sydsvenskan* (16 januari 2020),

<https://www.sydsvenskan.se/2020-01-16/live-hor-samtalet-om-vandaliseringen-av-zlatanstatyn?redirected=1> hämtad 22 oktober 2020.

³ D., Petterson, ”Experten: Riskabelt med monument över levande”, *Svenska Dagsbladet* (12 december 2019),

<https://www.svd.se/experten-riskabelt-med-monument-over-levande>, hämtad 12 november 2020.

anhängarna.⁴ Precis som vi har sätt flera gånger tidigare i både historisk och modern tid när en kung eller annan typ av ledare sviker sitt folk blev en effekt av handlingen att personer vandaliserade och rev skulpturen.⁵

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att studera tolkningar av Zlatan-skulpturen som offentligt konstverk och på så sätt generera ny kunskap om verket. Vidare är syftet att undersöka tillkomsten av Zlatan-statyn i Malmö, dess relation till äldre skulpturtraditioner samt receptionen av skulpturen fram till dess bortforslande. Av central betydelse för undersökningen är den koppling som flera konstkritiker uttryckt om skulpturen till antika förebilder. Det är också av intresse att undersöka vad det innebär att göra åverkan på en offentligt skulptur.

Utifrån detta syfte löper två frågeställningar:

- Hur kan Zlatan-statyn förstås i relation till äldre skulpturtraditioner och vad har dessa kopplingar för inverkan på meningsproduktionen kring skulpturen?
- Hur kan vandaliseringen av skulpturen förstås i relation till skulpturens visuella uttryck och händelserna kring dess uppförande och Zlatans agerande?

1.3. Empiri

Efter ett flertal vandaliseringar av Zlatan-statyn togs den slutligen ner i januari 2020 för att genomgå en omfattande renoveringsprocess. Skulpturen hann stå uppe i 107 dagar innan den fördes bort. Eftersom det kan vara av stor betydelse för uppsatsens resultat att se skulpturen i det verkliga livet och kunna ta in intryck som är svåra att uppfatta via fotografier kontaktade jag Peter Linde för att fråga om det fanns någon möjlighet att få se statyn. Detta var tyvärr omöjligt eftersom statyn är söndersågad och ligger på ett hemligt lager som inte ens skulptören själv kände till.⁶ På grund av de rådande omständigheterna kommer uppsatsen att helt förlita sig på fotografier och filmer som har tagits på statyn. Det kan vara av nackdel att endast förlita sig på sådant material vid analys av ett konstnärligt verk då jag inte har möjlighet att titta på verket från olika vinklar och avstånd. För att styrka uppsatsens validitet kommer jag ta del av de skisser av statyn som finns på Skissernas museum. Jag har även studerat fotografier som är

---

⁴ J. Josefsson, Vi som älskade Zlatan [video], *Janne Josefsson* (SVT, 10 september 2020).

⁵ Arvidson, loc. cit.

⁶ P. Linde, E-postkonversation med skulptören, 19 oktober 2020.

tagna från olika perspektiv och avstånd och besökt platsen där skulpturen var placerad för att få en uppfattning om platsens betydelse för meningsproduktionen.

1.4. Metod & teori

Metoden i denna uppsats har ett kvalitativt inslag. Jag kommer ägna mig åt en historisk kontextualisering av verket genom att jämföra Zlatan-statyn med främst den antika skulpturkonsten. Genom att studera äldre skulpturtraditioners funktion och betydelser ska relevanta tolkningar av Zlatan-statyn bildas. Betydelsebildningen kommer relateras till både samtida och historiska kontexter och skulpturtraditioner. Jag kommer använda mig av gestaltungsanalys för att urskilja formalelement, deras ursprung och samspel med varandra i formuleringen av verkets budskap och betydelsebildning. Perspektivet kommer utvidgas för att även omfatta skulpturens rumsliga situation och placering i det offentliga rummet samt den historiska och diskursiva kontexten. Verket kommer dessutom studeras som en kommunikativ handling i syftet att analysera receptionen av verket.⁷

1.4.1. Bildsemiotik

En avgörande utgångspunkt i uppsatsen är bildsemiotiken som kommer användas som både teoretisk- och metodologisk grund, däremot som grundläggande utgångspunkter för att undersöka hur bilder är meningsskapande genom sitt teckensystem. Göran Sonesson beskriver i *Bildbetydelser: Inledning till bildsemiotiken som vetenskap* (1992) att bildsemiotik går ut på att ”studera alla slags tecken och betydelser, hur de liknar varandra och hur de skiljer sig åt. Den är [...] ett oundgängligt redskap för den som vill förstå samtidens sociala och kulturella situation”.⁸ Sonessons teorier kring bildsemiotik har använts som referensverk för att förstå hur Zlatan-statyn genererar och kommunicerar betydelse genom ett socialt konstruerat och föränderligt system av tecken. Det är viktigt att klargöra att konstnären kan genom bildens retorik försöka styra betraktarens tolkningsprocess men meningsproduktionen sker alltid först i mötet med betraktaren. Betydelsebildningen är alltså beroende av betraktaren och den temporala och spatiala kontext som hen befinner sig i och är därför ständigt föränderlig. Ett verk anses således inte ha någon inneboende mening.⁹

---

⁷ P. Aronsson, ”Monumentets besvärjelser”, i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007) s.281.

⁸ G. Sonesson, *Bildbetydelser: Inledning till bildsemiotiken som vetenskap* (Lund: Studentlitteratur, 1992), p.12.

⁹ J. Sjöholm Skrubbe, *Skulptur i folkhemmet: Den offentliga skulpturens institutionalisering, referentialitet och rumsliga situationer 1940-1975* (Stockholm: Makadam, 2007), s.25-26.

1.4.2. Antik skulptur

För översiktlig beskrivning av den antika grekiska skulpturkonsten, mer specifikt från den klassiska perioden har jag förlitat mig på Hugh Honour och John Flemings översiktsverk *A World History of Art* (2009). Skulpturtraditionen i det antika Grekland under den klassiska perioden var präglad av naturalism, idealism och proportionalitet. Skulpturerna var mer verklighetsbaserade än de äldre arkaiska modellerna men fortfarande idealiserade till en viss grad. Det skulle finnas en harmonisk balans mellan idealism och naturalism. Idealism som konstnärligt koncept bygger på tron att konstnärer, i detta fall skulptörer, bör överskrida vardagliga utseenden genom idealisering, det vill säga endast skildra de bästa sidorna av någon och eliminera alla uppenbara brister. Det skapades alltså ett behov av att skildra fysisk perfektion under 400-talets antika Grekland. Idealet kunde dock inte representeras hur som helst. Proportionella relationer, *symmetria*, var av grundläggande betydelse, särskilt för statyer där de olika kroppsdelarna skulle vara i proportion till varandra och på så sätt skapa harmoni.¹⁰

Även Kenneth Clarks *The Nude: A Study in ideal form* (1953) har använts för att identifiera antika liknelser och betydelser hos Zlatan-statyn, mer specifikt för att analysera kroppen och betydelsen av (halv)nakenhet. Clarks teorier baseras huvudsakligen på att estetiska ideal från den grekiska och romerska antiken har etablerats som inspirationskällor för senare konstnärliga produktioner. Clark skiljer mellan *the naked* och *the nude* vilket kommer översättas till *avklädd* respektive *oklädd*.¹¹ Avkläddhet innebär att vara berövad av kläder och en känsla av förlägenhet som medföljer tillståndet medan okläddhet är ett konstnärligt uttryck av en självsäker kropp. Avkläddhet betraktas som en handling medan oklädd snarare är ett tillstånd.¹² Teorins drivande tes är alltså att den estetiserade oklädda kroppen inte symboliserar en fysisk kropp utan snarare en ideal form.¹³

1.4.3. Offentlig konst: monument och minnesmärken

Jag kommer tolka Zlatan-statyns funktion som offentligt konstverk i allmänhet och som monument och minnesmärke i synnerhet. Antologin *Minnesmärken: att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (2007) av Billy Ehn och Jonas Frykman kommer användas för att föra en diskussion om monument i den offentliga miljön. Antologin gör bland annat en

---

¹⁰ H. Honour & J. Fleming, *A World History of Art* (7:e uppl, London: Laurence King Publishing, 2009) s.132-142.

¹¹ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.147-148.

¹² K. Clark, *The Nude. A Study In Ideal Form* (Washington D.C: Pantheon Books, 1956), s.3.

¹³ Sjöholm Skrubbe, loc. cit.

problematisering av monumentets funktion och hur de påverkar och påverkas av det kollektiva minnet. Diskussionerna fokuserar i större grad på *hur* monument och minnesmärken gör något istället för *vad* de är för något. Föremålets bruk och funktion är följaktligen i fokus och inte vad föremålet är avsett att företräda.¹⁴

För att undersöka skulpturen i kontexten plats och hur det påverkar verkets meningsproduktion kommer Rosalind Krauss skulpturteori i essän ”Sculpture in the Expanded Field” (1979) användas. Med hjälp av Krauss’ skulpturteori kommer jag undersöka skulpturens *referentialitet*, det vill säga vad det är för samtida och historiska personer och händelser som skulpturer refererar till i sin gestaltning. Krauss menar att skulpturbegreppet genomgick en förändring under 1800-talets slut i samband med modernismen och delar därmed in skulpturbegreppet i två dikotomier: den traditionella skulpturen och den modernistiska skulpturen.¹⁵ Den traditionella skulpturen präglades av ”monumentets logik” och var aktuell innan modernismen. Denna typ av skulptur är traditionsbunden och refererar genom sina formella aspekter och intertextualitet till äldre skulpturtraditioner. Vidare står den traditionella skulpturen på en sockel för att på ett konkret sätt förbinda monumentet till platsen den står på. Dess motsats, den modernistiska skulpturen är präglad av den ”modernistiska logiken” som karaktäriseras av skulpturens egna konstruktion och materialitet. Konstruktionsprocessen är mer synlig och karaktäristiskt i den modernistiska skulpturen. Den moderna skulpturen är också självreferentiell och har ingen explicit relation till platsen som den är placerad på.¹⁶ Trots denna avgränsning från Krauss är Zlatan-statyn ett exempel på att skulpturer som följer monumentets logik ännu i dag skapas och slutade inte produceras efter modernismens uppkomst.

1.4.4. Ikonoklasm

Ikonoklasm är ett begrepp som kan tolkas olika. Definitionen som jag kommer utgå ifrån är den av den mer omfattande sorten som gäller alla åtgärder som påverkar ett objekts fysiska tillstånd, sammanhang eller betydelse. Själva ordet ikonoklasm kommer från grekiskans *eikon* (bild) och *klastes* (slå sönder) och betyder alltså att slå sönder eller på annat sätt förstöra den fysiska integriteten hos kulturellt betydande bilder och objekt. Förstörelse är underförstått att omfatta ett brett spektrum av handlingar riktade mot symboliska föremål eller platser, inklusive fientliga

---

¹⁴ J. Frykman & B. Ehn, ”Inledning”, i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007) s.12-13.

¹⁵ R. Krauss, ”Skulptur i det utvidgade fältet”, i S. Wallenstein, red., *Kairos. Minimalism och postminimalism*, nr.10 (Lund: Raster, 2005), s.162-163.

¹⁶ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.111-113.

och våldsamma handlingar såsom fragmentering och total utplåning, begravning eller gömning samt additiva handlingar, såsom täckning eller markering, och omflyttning eller omramning av konstföremål. Vandalismen kommer analyseras med hjälp av teorier kring ikonoklasm och ses som en teckentransformation, en symbolisk handling där ett objekt transformeras genom en avsiktlig handling till något med ny symbolisk betydelse. Bilder är symboler för något annat. De är representanter för trossystem eller ideologier. Att förstöra eller skada bilden är att försöka skada trossystemet eller ideologin som bilden symboliserar. Vidare, genom ikonoklasm försöker man tysta minnet som bilden bidrar till.¹⁷ Den mest kända anledningen till att förstöra bilder är att utplåna det trossystem som de tros förkroppsliga.¹⁸

Det är inte lätt att analysera syftet med åverkan och vandalisering eftersom upphovspersonerna oftast är okända.¹⁹ Däremot, eftersom all åverkan och vandalisering av Zlatan-skulpturen skedde i direkt anslutning till Zlatans delköp av Hammarby IF går det ändå att dra slutsatsen att det var i alla fall en av anledningarna till reaktionerna gentemot skulpturen.

1.5. Forskningsöversikt

Eftersom Zlatanstatyn är relativt ny har det ännu inte publicerats några vetenskapliga texter eller djupare analyser av statyn. Det mesta som har skrivits om statyn är i form av dagstidningsartiklar som huvudsakligen har fokuserat på vandaliseringen av statyn. Ett fåtal har även skrivit om verkets konstnärliga aspekter. Carolina Söderholm skrev den konstkritiska artikeln ”Zlatan skildras som olympisk gud, med världen för sina fötter” i *Sydsvenskan* där hon drar kopplingar till antika skulpturer.²⁰ Det gör även Julia Svensson när hon skriver i en artikel att ”Zlatan-statyn liknar en antik grekisk skulptur”.²¹ I en artikel i *Aftonbladet* problematiserar Johanna Frändén beslutet att ställa upp en staty av en levande person på en offentlig plats.²²

---

¹⁷ S. Boldrick, ”Introduction: Breaking Images”, i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013), s.2-7.

¹⁸ L. Brubaker, ”Making and Breaking Images and Meaning in Byzantium and Early Islam”, i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013), s.13.

¹⁹ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.278-279.

²⁰ C. Söderholm, ”Zlatan skildras som olympisk gud, med världen för sina fötter” *Sydsvenskan* (13 november 2018), <https://www.sydsvenskan.se/2018-11-13/zlatan-skildras-som-olympisk-gud-med-varlden-for-sina-fotter?>, hämtad 22 oktober 2020.

²¹ J. Svensson, ”Zlatan-statyn liknar en antik grekisk skulptur”, *Sydsvenskan* (8 oktober 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-10-08/zlatan-statyn-liknar-en-antik-grekisk-skulptur>, hämtad 22 oktober 2020.

²² J. Frändén, ”Att smälla upp en staty är alltid förenat med vissa risker”, *Aftonbladet* (29 november 2019), <https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/GGJOV6/att-smalla-upp-en-staty-ar-alltid-forenat-med-vissa-risker>, hämtad 22 oktober 2020.

Jessica Sjöholm Skrubbes avhandling *Skulptur i folkhemmet: den offentliga skulpturens institutionalisering, referentialitet och rumsliga situationer 1940-1975* (2007) berör ämnesområdet kring offentlig skulptur under 1900-talets Sverige och har varit högt användbar för denna uppsats. Sjöholm Skrubbes avhandling ger en överblick av den svenska offentliga skulpturen under åren 1940-1975 och undersöker den offentliga konstens institutionella förutsättningar, betydelsebildning och funktion i det offentliga rummet.²³ På liknande tema kring offentlig konst gav Skissernas Museum ut antologin *Plats, poetik och politik: Samtida konst i det offentliga rummet* (2010) med Linda Fagerström och Elisabet Haglund som redaktörer, där ett flertal konstkritiker, historiker och konstnärer reflekterar över den offentliga konsten ur ett internationellt perspektiv. Essäerna omfattar exempelvis, monument, gatukonst, performance och videokonst.²⁴

1.6. Avgränsningar

Jag har gjort en ytterligare avgränsning vad gäller analys av Lindes konstnärskap och dess betydelse för Zlatan-statyn, likaså gäller beställaren Svenska Fotbollsförbundets position gentemot verket. Trots att konstnären och beställaren kan anses vara centrala aktörer för ett verk har jag valt att istället fokusera på betraktaren och verket i sig. Uppsatsen kommer inte heller att analysera Zlatan som person och hans livsval. Uppsatsen kommer heller inte att diskutera alternativa scenarion angående dess placering eller framtida placeringar, utan kommer att hålla sig till att undersöka platsen i förhållande till verkets faktiska placering.

1.7. Disposition

I kapitel två görs en kort redogörelse för Zlatan-statyns produktionsprocess och diskussionen kring vart den skulle placeras. Detta efterföljs av kapitel tre där jag först beskriver statyns formala egenskaper och sedan analyserar dem med hjälp av äldre skulpturtraditioner. I kapitel fyra relateras analysen till teorier och resonemang kring monumentets funktion samt vad placering har för betydelse för statyns meningsproduktion. Kapitel fem börjar med en beskrivning av vandaliseringen av statyn och övergår till en analys av situationen. Det sista kapitlet kan ses som en sammanfattning av uppsatsen viktigaste slutsatser och reflektioner.

---

²³ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.16.

²⁴ L. Fagerström & E. Haglund, red., *Plats, poetik och politik. Samtida konst i det offentliga rummet* (Malmö: Arena, 2010).

Kapitel 2: Skulpturens tillkomst

När Zlatan Ibrahimovic vann sin elfte Guldboll på Fotbollsgalan 2016 meddelade Svenska Fotbollförbundet att det skulle resas en staty i fotbollsspelarens ära för att hylla ”Sveriges främste manlige landslagsmålskytt genom tiderna”.²⁵ Skulptören Peter Linde fick uppdraget att skapa skulpturen. Lindes ursprungliga idé var att avbilda Zlatan naken, men denna idé avvisades av både Zlatan och Svenska Fotbollförbundet.²⁶ Linde presenterade även en tidig skiss inspirerad av Zlatans cykelspark. Däremot blev även detta förslag avfärdat. Eftersom kroppen är upp-och-ner i cykelsparken och huvudet vänt tyckte Zlatan att han inte representerades tydligt nog, han ville att det skulle synas att det var han. Zlatan ville enligt Linde avbildas i sin ”segergest” och sa till Linde: ”överdriv, överdriv, överdriv”. Önskan om överdrivenhet gällde även skulpturens storlek, framförallt höjd. Zlatan ville ha den så stor som möjligt men höjden bestämdes istället av Lindes takhöjd i ateljén som var på tre meter. Skulpturen blev 2,7 meter medan Zlatan är 197 centimeter lång.²⁷

Statyn var redo att ställas ut 2017. Ursprungligen var tanken att den skulle placeras utanför nationalarenan Friends i Solna men statyn visade sig vara för tung för marken utanför arenan samt att ett av Stockholms fotbollslag AIK hade visat starka reaktioner mot denna placering eftersom Friends Arena är lagets huvudarena²⁸, troligtvis eftersom Zlatan startade sin karriär i rivallaget MFF och även blev en ikon för samma lag. 2018 skänkte Fotbollförbundet istället statyn till Zlatans hemstad Malmö där den planerades placeras på Stadionsplanet, mellan Malmö FF:s gamla och nya arena.²⁹

Vad gäller beslutet att resa en staty av en levande person har Malmö konstmuseums chef Cecilia Widenheim kommenterat att ”det vara känsligt att kora personer med minnesmärken medan de fortfarande är i livet. Men det finns ingen regel eller policy kring det”.³⁰ Tisdagen den 8 oktober 2018 invigdes statyn med Zlatan på plats. Tusentals människor samlades för att se avtäckningen av statyn.

---

²⁵ TT, ”Då avtäckts Zlatanstatyn: ’Stort ögonblick’”, loc. cit.

²⁶ E. Gyllenberg, ”Zlatans order till skulptören: ’Överdriv. Överdriv!’”, *Sydsvenskan* (23 november 2016), <https://www.sydsvenskan.se/2016-11-23/ordern-till-skulptoren-overdriv-sa-zlatan-overdriv>, hämtad 22 oktober 2020.

²⁷ J. Josefsson, Vi som älskade Zlatan [video], *Janne Josefsson* (SVT, 10 september 2020).

²⁸ ibid.

²⁹ TT, ”Då avtäckts Zlatanstatyn: ’Stort ögonblick’”, loc. cit.

³⁰ J. Engström, ”Oron över statyn: ’Kommer hamna i Mälaren’”, *Kvällsposten* (22 november 2016), <https://www.expressen.se/kvallsposten/sport/oron-over-statyn-kommer-hamna-i-malaren/>, hämtad 9 december 2020.

Kapitel 3: Formalanalys

3.1 Beskrivning

Verket är en skulptur som föreställer fotbollsspelaren Zlatan Ibrahimovic i helfigur (se bild 1). Totalt är skulpturen cirka fyra meter hög. Själva statyn är 2,7 meter hög och är gjuten i brons med en guldskimrande patinering. När den står på sockeln som är i röd granit blir den 3,5 meter hög. Toppen av sockeln är i formen av en halvsfär som liknar jordgloben. Det är en utskuren karta gjord i svart granit. På sockeln står det Zlatan Ibrahimovic. Avbildningen av Zlatan har placerats med fötterna på jordklotet vilket gör att det ser ut som att han tar ett kliv över jordklotets rundning med sitt högra ben. Kroppen är positionerad med ena benet framför det andra, svängd överkropp och båda armarna utsträckta ovanför huvudet ut från kroppen. Han har bar överkropp och endast ett par shorts på sig som klädnad. Kroppen är smal men muskulös. Håret är uppsatt i en knut i mitten av bakhuvudet. Huvudet är lite vridet åt höger. Ansiktet är prytt med mustasch och hårväxt på hakan. Ansiktsuttrycket är seriöst och bestämt, blicken är riktad rakt fram och munnen är öppen.

3.2. Kroppen

Olika tolkningar och betydelser kommer belysas med utgångspunkt i ovanstående formalanalys. Meningsproduktion sker i hög grad i monumentets form. Formen talar till samtiden samtidigt som den refererar till det förflutna.³¹ Zlatan-statyns skulptör Peter Linde har under hela sin karriär arbetat med traditionsmedveten figurativ teknik och ett klassiskt antikt skulpturspråk³² som även är närvarande i Lindes skildring av Zlatan. Statyn har ett visuellt likartat motiv jämfört med skulpturer av grekiska idrottsmän och romerska militärmän. Representationen av idrottsmän är ett vanligt förekommande motiv inom skulpturkonsten, särskilt under den klassiska perioden i Grekland.³³ Skulpturens segergest är ett annat vanligt förekommande typ av motiv i antika statyer främst avbildande romerska militära ryttare som brukade skildras med ena handen uppsträckt som en kommunikativ gest mot en imaginär jublande publik.³⁴ Gesten refererar även till Zlatans egna prestationer under fotbollsmatcher där han har gjort mål (se bild 2-4). Armarna är utsträckta och riktade upp mot himlen i en vinnande pose. Kroppen är spänd så att muskulaturen med dess konturer blir mer synlig och det allvarliga ansiktet skildrar en självsäkerhet. Zlatans ansiktsuttryck är koncentrerat och fäst uppåt mot

---

³¹ A.S. Lundgren, "Fixeringar och förhandlingar", i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007) s.305.

³² Artnet, "Peter Linde", *Artnet*, <http://www.artnet.se/konstnarer/peter-linde/>, hämtad 25 oktober 2020.

³³ M. Del Chiaro, *Classical Art. Sculpture* (Los Angeles: Santa Barbara Museum of Art, 1984), s.10.

³⁴ T. Hölscher, *Visual Power In Ancient Greece and Rome. Between Art and Social Reality* (Oakland: University of California Press, 2018), s.233.

något långt borta, bortom världen. Han tittar bortom den direkta närheten och kommunicerar inte med betraktaren. Ögonbrynen är målmedvetet rynkade och en öppen mun som andas häftigt³⁵ som efter en fysisk aktivitet. I de fall där skulpturens centrala motiv är en människofigur förutsätts betraktaren stå framför skulpturen och titta på den ansikte mot ansikte. ”Den skulpturala situationen adresserar på så sätt en implicit och ideal betraktare” enligt Sjöholm Skrubbe.³⁶ Segergesten blir följaktligen ett sätt att tala om för betraktaren med hjälp av bildspråket att Zlatan bör hyllas för sin seger.

Eftersom Zlatan endast har ett par träningsshorts på sig i sin avbildning blir hans exponerade kropp en av de främsta aspekterna för betraktarens uppmärksamhet och meningsbildning. Flera exempel på detta klassiska ideal av idrottsmän med atletiska kroppar kan ses skildrade av Polykleitos och Praxiteles.³⁷ Den fysiskt starka kroppen, värdighet och disciplin var ideal som representerades av idrottsmannen och som genomgående präglade det antika grekiska och romerska samhället³⁸. Motivet av atleten har representerat skönhet, styrka och ära. Motivet har en likartad symbolism i dag då mansfigurerna inom skulpturkonsten ofta är avbildade med starkare fokus på kroppens fysiska styrka eller aktivitet³⁹, klassiska ideal som levt vidare och ses som manliga egenskaper.⁴⁰

Liksom i skulpturen av Zlatan belyste den oklädda kroppen i antika skulpturer fysisk smidighet och skönhet enligt Clarks teori om nakenakten inom konsten⁴¹ Atleter under antiken tävlade i spelen nakna sedan början av 500-talet f.Kr. och nakenhet uttryckte den grekiska kulturens tanke om mänsklig helhet och harmoni.⁴² Sjöholm Skrubbe skriver: ”Clark tillskriver de antika representationerna av nakna kroppar en särskilt tilltalande abstraktion, vilken förlämnar dem en estetisk kvalitet som gör dem väsensskilda från reella kroppar”.⁴³ Skildringen av Zlatan kan hänföras till liknande resonemang. Zlatans avbildning i endast short innebär en estetisering av kroppen där kroppen inte ses som en konkret fysisk kropp utan som en ideal form.⁴⁴ Representationen av en oklädd kropp inom konsten lyfter den porträtterade bortom mänsklig

---

³⁵ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.153.

³⁶ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.221.

³⁷ Del Chiaro, loc. cit.

³⁸ Hölscher, op. cit., s.2.

³⁹ Lundgren, op. cit., s.304.

⁴⁰ Söderholm, loc. cit.

⁴¹ Hölscher, op. cit., s.230.

⁴² Clark, op. cit., s.25.

⁴³ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.147-148.

⁴⁴ *ibid.*

verklighet till gudomlighet.⁴⁵ Skulpturen av Zlatan blir ett verktyg som idealiserar och heroiserar honom. Hans muskulatur på kroppen är tydligt framhävda och ser ut att vara spända.⁴⁶ Zlatans oklädda kropp förbinds till de antika grekernas tanke om den nakna heroiska atleten och dess fysiska skönhet. Idealiseringen av Zlatan har däremot kompletterats med inslag av naturalism. Kroppen är proportionell trots sin stora skala och präglas av en viss grad individualism då det är tydligt att det är just Zlatan som skildras. Exempel på sådana är hans hästsvans, ansiktshår och individuella ansiktsdrag.

I segergesten med uppsträckta armar tar Zlatan ett steg framåt över kontinenterna och jordklotets rundning. Detta estetiska uttryck används ofta för att skildra ett maktförhållande. Jordgloben som Zlatan står på och tar ett steg över är en symbol för viljan till världsherravälde och har genom seklerna även varit populär i regentporträtt. Drottning Elisabet I av England kan ses i en målning från 1500-talet med sin högra hand på ett jordklot där hennes fingrar pekar mot ”den nya världen” som senare kom att koloniserats (bild 5). Även Jesus skildrades sitta eller stå på jordgloben i tidig medeltida och bysantinsk konst för att symbolisera att han är härskare över världen.⁴⁷ Detta representativa steg över gränsen ut i det okända symboliserar även Zlatans gränslöshet. Han är känd för att gå över gränser, både inom fotbollen och i livet generellt då han exempelvis har fått stor uppmärksamhet för att vara annorlunda och självbelåten. Det stora klivet över klotet betraktas som gränslöshet, storhet och Zlatans bestämdhet. Linde konstaterar:

En omöjlighet egentligen, att ta ett kliv och stå i en sådan lutning. Men det är ju precis vad Zlatan har gjort, det omöjliga. Även det har med den här skulpturens obegripliga sätt att stå på den här rundningen, man kan ju egentligen inte stå så. Precis så är hans obegripliga sätt att göra mål på ibland. Det har varit en viss inspiration i det här att just göra den så obegriplig och egentligen omöjlig, man kan inte stå så där på en rundning man glider över kanten, eller hur?⁴⁸

Den styrka som representeras i skulpturen förstärks av intrycket av ostadighet och att Zlatan har åstadkommit något nästan omänskligt och ogenomförbart.

Skulpturens skala och materiella aspekter är av symbolisk betydelse. Den övermänniska storleken och det faktum att den är ställd på en sockel tvingar betraktaren att höja blicken för

---

⁴⁵ Hölscher, op. cit., s.229.

⁴⁶ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.153.

⁴⁷ Honour & Fleming, op. cit., s.305.

⁴⁸ F. Björkman, ”Här blir statyn av Zlatan Ibrahimovic till”, *Sveriges radio* (12 december 2016, <https://sverigesradio.se/artikel/6586246>, hämtad 9 december 2020).

att titta på statyn som genom sin storlek symboliserar makt och stordåd. Den storskaliga skillnaden mellan verk och betraktare skapar ett värdeperspektiv. Likt de antika grekiska skulpturerna är Zlatanstatyn gjord av putsad brons med en slät yta med en sockel av sten. Detta är varaktiga material som klarar väderlekar och ger skulpturen och den porträtterade en karaktär av beständighet.⁴⁹ Skulpturen är sedan ytbehandlad vilket gör den guldkimrande. Guld är en färg bland annat har använts för att symbolisera gudomlighet, makt och rikedom. Zlatan framställs som gudomlig i den gyllene lystem och med jordklotet under sina fötter. Det ser nästan ut som att världen existerar i Zlatans skugga eftersom kontinenterna har en mörkare färg.

---

⁴⁹ F. Philipp, "Det klassiska monumentet", *Res Publica Symposions teoretiska och litterära tidskrift*, nr.60: Monument (2003), s.6.

Kapitel 4: Monumentets logik och platsen betydelse

Monument kan enligt den tyska historikern Winfried Speitkamp delas in i två kategorier: minnesmärket i primär mening, alltså skulpturer med syftet att minna en händelse eller person, och minnesmärket i sekundär mening, vilket avser skulpturer som i samtiden har blivit och uppfattas som symboler för det förflutna.⁵⁰ Zlatan-statyn kan karaktäriseras som ett monument i primär mening eftersom det är ett äreminne i syftet att hedra den porträtterade i konstnärliga former⁵¹ och har till syfte att upprätthålla en kontinuitet för minnet⁵² och skildra en historia som dirigerar betraktaren till en viss tolkning av det förflutna, det närvarande eller det framtida.⁵³

Att resa Zlatan-statyn kan även ses som en demonstration av makt och visar på maktförhållanden i det offentliga rummet men även i människors kollektiva minne. Vad är värt att minnas?⁵⁴ I processen kring Zlatan-statyns tillblivelse blev det tydligt att det finns flera aktörer som hade olika mål med uppförandet av statyn. Zlatan själv får en staty rest i sin ära och blir inskriven i historien. Svenska Fotbollsförbundet ville möjligen legitimera sportens status i samhället och vara närvarande i det offentliga rummet. Att upprätta ett monument på Zlatan indikerar viljan att dominera allmänheten och visa upp hans betydelse för det svenska samhället. Han skrivs på så sätt in i den svenska (konst)historien. Resningen av Zlatan-statyn visar också på samhällets tanke om att materialisera det betydelsefulla i individens prestationer.⁵⁵ Genom att förhärliga minnet av specifika personer som Zlatan och hans bidrag till främst den svenska fotbollens framgång skapas en känsla av kollektiv identitet. Monumentets kraft ligger i dess förmåga att ge personer och evenemang av historisk betydelse en evig närvaro. Monumenten kräver genom sin ständiga närvaro samhällets erkännande och acceptans av den person som representeras.⁵⁶

Trots att Zlatan-statyn är rest efter modernismens genombrott har den fler likheter med skulpturtraditionerna innan modernismens genomslag, i alla fall om man ska utgå ifrån Krauss skulpturteori där monumentets respektive modernismens logik bör ses som varandras

---

⁵⁰ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.137.

⁵¹ B., Ehn, ”Hos mig kommer du alltid finnas kvar”, i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007) s.342.

⁵² J., Frykman, ”Partisaner i parantes: monument som väcker obehag”, i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007) s.89.

⁵³ Frykman & Ehn, op. cit., s.27-28.

⁵⁴ ibid., s. s.34

⁵⁵ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.94.

⁵⁶ Hölscher, op. cit., s.134-135.

motsatser.⁵⁷ I linje med monumentets logik är Zlatan-statyn traditionsbunden och refererar till äldre skulpturtraditioner genom sin intertextualitet. Skulpturen har kompositionella och stilistiska likheter med antika skulpturer på idrottare och därmed de värden som tillskrevs den klassiska antika konsten. Zlatan-statyn har en mimetisk karaktär och fungerar som ett minnesmärke över en särskild individ.

När det gäller minnesmärken och monument är platsen en av de allra viktigaste aspekter att titta närmare på. Skulpturen är placerad utanför hemmaarenan och har en speciell betydelse för MFF och deras anhängare.⁵⁸ Statyn står vänd mot den nya stadion. Katrin Stjernfeldt Jameh, kommunstyrelsens ordförande i Malmö sa när hon välkomnar Zlatan till Malmö att ”Det är självklart att statyn ska vara här. En staty av Zlatan är ett av de förslag som flest medborgare har önskat sig i Malmö”⁵⁹ och ”Jag tänker att den kommer stå här och blicka ut över stadion och kan funka som inspiration för många och påminna oss om många segrar och många framgångar”.⁶⁰ Statyns placering kan även motiveras med att den genom placeringen är synlig från hela torget och lättillgänglig för besökare eftersom omgivningen runt skulpturen är öppen. Det finns alltså en stark koppling mellan den porträtterade och platsen. Skulpturen markerar den plats (Malmö i allmänhet och Stadionarenan med MFF i synnerhet) där den avbildade Zlatan påbörjade sin ikoniska fotbollsresa.⁶¹

Placeringen av Zlatan-statyn gjorde även att skulpturen stod rätt i förhållande till solen. Den fick solljus från morgonen och nästan genom hela dagen, vilket gjorde att skulpturen belystes och fick en effektfull skuggning och belysning så att detaljer blev synliggjorda.⁶² Monumentets placering är anknuten till dess berättande och symboliska innehåll eftersom monumentet lånar en del av sin symboliska kraft från sin omgivning.⁶³ Denna platsbundenhet är enligt Krauss essentiell för monumentets logik. Sockeln bidrar till monumentets platsbundenhet genom att konkret förbinda skulpturen till platsen den står på. Zlatan-statyn är placerad intill

---

⁵⁷ R. Krauss, loc. cit.

⁵⁸ Arvidson, loc. cit.

⁵⁹ G. Fritze, ”Zlatan-statyn på plats där allting började”, SVT (8 oktober 2019),

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/svt-sander-live-nar-tackelset-faller>, hämtad 18 december 2020.

⁶⁰ N., Whilborg, ”Toppolitikern om Zlatanstatyn: ’Funkar som inspiration för många’”, *Sydsvenskan* (8 oktober 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-10-08/toppolitikern-om-zlatanstatyn-funkar-som-inspiration-for>, hämtad 8 december 2020.

⁶¹ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.111-113.

⁶² Josefsson, loc. cit.

⁶³ J. Peter, Munk, ”Hafina Metropolis – en stad vid vattnet: Identitet och självförståelse speglade av monument” i J. Frykman & B. Ehn, op. cit. s.258-259.

representativa byggnader (idrottsarenorna) i relation till skulpturen. I denna kontext är skulpturen placerad i en central position där den pekar ut en särskild betydelse och blir en markör som betonar platsen och även höjer platsens status. Placeringen intill arenorna förlämnar skulpturen en funktion som förebildligt exempel för förbipasserande. Symboliken är emellertid skiftande mellan verket och platsen; placeringen bidrar till skulpturens betydelse samtidigt som skulpturen ger platsen ytterligare status.⁶⁴

Enligt Sjöholm Skrubbe är Krauss' dikotomi av monumentets logik respektive modernismens logik en allt för begränsade begrepp som inte håller i praktiken. Hon menar att "Den skulpturala produktionen är inte så polariserad som begreppsparat låter påskina".⁶⁵

Det finns inget som avgörande binder Zlatan-statyn till just denna plats men där skulpturen stod under sin period i offentligheten har den uppenbart haft en specifik innehållsmässig relation till platsen. På så sätt tydliggör skulpturens placering dess innehåll samtidigt som skulpturens innehåll ger status åt platsen. Enligt Sjöholm Skrubbe kan det finnas en sådan här meningsbildande växelverkan mellan skulptur och plats, dock utan att verket för sakens skull kan beskrivas i strikta termer av platsspecificitet eller platslöshet.⁶⁶ Zlatan-statyn är inte strikt platsspecifik dels på grund av att den först hade varit tänkt att stå på en annan plats i en annan stad men också för att den inte strikt måste stå på stadiontorget utan kunde även stå någon annanstans i Malmö. Zlatan-statyns symbolism skulle inte gå helt förlorad om den placerades på en annan plats. Tolkningen och betydelsebildningen skulle förvisso blivit en annan. Den är däremot inte platslös eftersom den ändå har en stark koppling till både staden och stadion där MFF spelar. På ett sätt refererar den till något annat än sig själv och sin sammansatta komposition.

---

⁶⁴ Sjöholm Skrubbe, op. cit., s.111-113, 151, 209 & 247.

⁶⁵ ibid., s.227.

⁶⁶ Analysen här är inspirerad av Sjöholm Skrubbes resonemang, hon skriver däremot inte om Zlatan-statyn. ibid, s.227-228.

Kapitel 5: Vandalisering och bortforsling

Ungefär en månad efter invigningen av Zlatan-statyn, sent november 2019, släpptes nyheterna att Zlatan blir delägare i Hammarby IF. I en intervju säger Zlatan att han ska hjälpa Hammarby att bli bäst i Skandinavien inom fotboll. I en exklusiv intervju med *Sportbladet* frågas Zlatan ut angående hur han tror beskedet kommer tas emot av folket i Malmö. På denna fråga svarar han: ”[...] jag vet att de inte kommer bli besvikna. Det jag har gjort för MFF kommer vara där för evigt”.⁶⁷ Så blev inte fallet utan reaktionerna i Malmö blev starka och ilskan riktades mot statyn och tusentals personer krävde att den skulle flyttas. Statyn utsattes för en rad vandaliseringar. Senare samma dag hade någon hängt en toaletsits över ena armen på skulpturen. Några timmar senare hade någon täckt över huvudet med en blå plastpåse och tejpat över Zlatans namn på sockeln med silvertejp. Ett klistermärke med MFF-spelaren Markus Rosenberg hade också satts på fotbollsshortsen på statyn. Senare under kvällen vandaliserades statyn med bengaler och sprayfärg.⁶⁸ Orden ”Cigani dö”, vilket betyder ”zigenare dö” på flera östeuropeiska språk, hade sprayats på marken framför statyn. På grund av skadegörelsen sattes ett staket upp runt statyn och extra bevakning sattes in.⁶⁹

När staketet och extrabevakningen togs ner drabbades statyn av ny skadegörelse. Den andra december 2019 hade ordet ”Judas” sprayats på sockeln med röd färg.⁷⁰ Natten till den 12 december försökte någon kapa statyn genom att såga vid fötterna utan att lyckas välta statyn. Ett rep hängdes också runt statyns hals. Efter vandaliseringen sattes skyddsstaket upp igen.⁷¹ Den 22 december upptäcktes det att näsan hade blivit bortsågad och statyn missfärgats då silverfärg hade målats på statyn.⁷² Natten till den 5 januari kapades benen (vid fötterna) på statyn och den föll ner i marken. Samma dag fördes statyn bort från platsen och dagen efter flyttades statyfundamentet. Zlatan-statyn stod uppe i 107 dagar och kostade Malmö stad 228

---

⁶⁷ P. Bohman, ”Bomben: Zlatan köper fjärdedel av Hammarby”, *Sportbladet* (27 november 2019), <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/1n0VBM/bomben-zlatan-koper-fjardedel-av-hammarby>, hämtad 14 december 2020.

⁶⁸ TT, ”Kupp mot Zlatan-statyn: ’De borde skämmas’”, *Sydsvenskan* (27 november 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-11-27/toakup-mot-zlatan-statyn-de-borde-skammas?redirected=1>, hämtad 14 december 2020.

⁶⁹ M. Östh Gustafsson & A. Johansson, ”Zlatanstatyn vandaliserad – brändes med bengaler”, *Sydsvenskan* (27 november 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-11-27/zlatanstatyn-vandaliserad-brandes-med-bengaler>, hämtad 14 december 2020.

⁷⁰ *ibid.*

⁷¹ J. Andersson & O. Westerberg, ”Zlatanstatyn vandaliserad igen”, *Sydsvenskan* (12 december 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-12-12/zlatanstatyn-vandaliserad-igen-sagades-i-benen>, hämtad 14 december 2020.

⁷² K. Nord, ”Zlatan-statyn vandaliserad igen – har fått näsan avsågad”, *Sydsvenskan* (22 december 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-12-22/zlatan-statyn-vandaliserad-igen-har-fatt-nasan-avsagad>, hämtad 14 december 2020.

700 kr i bland annat bevakning, klottersanering och borttransportering. Malmö stad har beslutat att statyn ska ställas tillbaka efter att den är färdigrenoverad.⁷³

5.1. Analys av efterdyningarna

Det kan vara svårt för ett monument att vara neutralt, speciellt om det skildrar en kontroversiell person som Zlatan som dessutom fortfarande lever och när som helst kan göra något som förändrar opinionen kring honom. Zlatan-statyn gick från att vara ett uppskattat minnesmärke över en av Sveriges mest hyllade yrkesutövare till en skildring av en hatad person när ekonomisk vinning ställdes före lokalpatriotisk lojalitet.⁷⁴ Det ligger nära till hands att misstänka dem mest fanatiska MFF-supportrarna för vandaliseringen.⁷⁵ Anhängarna kände att Zlatans affärsbeslut och hans framgång var på deras bekostnad. Statyn står materiellt på en plats starkt betydelsefull för den grupp som den porträtterade har vänt ryggen mot och påminner dem om något som de inte vill minnas. Det blir ett svek och blotta åsynen på skulpturen får människor att känna ilska och vilja förstöra den. Vandalismen eller i konstvetenskapliga termer, ikonoklasmen bör inte enkelt ses som sinnelösa handlingar utan som en typ av kommunikation eller motståndspraktik.⁷⁶

Enligt Frykman och Ehn har monument en tendens att genom sin blotta existens provocera. De skriver att när ”de står där på sina socklar gör de ohållbara anspråk både på att tolka det förflutna och att bestämma framtiden”.⁷⁷ Som tidigare nämnt kan skulpturer, specifikt de som följer monumentets logik, betraktas som symboler för något annat. De är representativa för ett trossystem. Förstörelsen av bilder blir således en konkret form av att utplåna detta system och ideal.⁷⁸ Vandaliseringarna av skulpturen indikerar viljan att radera vad monumentet representerar från den svenska historien: den porträtterade Zlatan. Det romerska konceptet som vi nu kallar *damnatio memoriae* (fördömdelsen av minnet) inkapslar detta koncept tydligt. Den påstådda avsikten med *damnatio memoriae* var att radera minnet av en person. I själva verket fick spår av verket ofta förbli synliga, så att betraktarna – vars uppmärksamhet mycket väl kan

---

⁷³ O. Westerberg, ”Zlatanstatyns 107 dagar kostade Malmö skattebetalare nästan en kvarts miljon”, *Sydsvenskan* (23 januari 2020), <https://www.sydsvenskan.se/2020-01-23/zlatanstatyns-107-dagar-kostade-malmos-skattebetalare-nastan>, hämtad 14 december 2020.

⁷⁴ L. Fagerström, ”Kulturkrock mellan sport och konst öppnar för sågningar”, *Sydsvenskan* (5 januari 2020), <https://www.sydsvenskan.se/2020-01-05/kulturkrock-mellan-sport-och-konst-oppar-for-sagningar>, hämtad 14 december 2020.

⁷⁵ Josefsson, loc. cit.

⁷⁶ Lundgren, op. cit., s.316.

⁷⁷ Frykman & Ehn, s.12.

⁷⁸ Boldrick, ”Introduction: Breaking Images”, op.cit. s.6

ha fångats av en delvis förstörd bild – påminde om personen och deras förstörelse. Förstörelse används alltså för att producera nya betydelser av gamla objekt.⁷⁹

Zlatan-statyn har alltså varit med om en teckentransformation och i sin tur en betydelsetransformation vilket gjordes genom att förstöra eller på annat sätt förändra skulpturen. Trots att samma staty tidigare hade hyllats och knutit Zlatans persona till gudomlighet och storhet blev nu statyn direkt och ostoppbart kopplat till Zlatans affärshandling. Substansen var kvar men fick nu nya innebörder⁸⁰. Likaså gäller skulpturens skala och att den står på en sockel. Egenskaper som tidigare givit intryck av storhet och monumentalitet i positiv bemärkelse har i denna nya kontext uppfattats som provokativt. Eftersom skulpturens storlek och därmed Zlatans kropp inte är i naturlig storlek begränsas och ”störs” identifikationsprocessen hos betraktaren⁸¹ vilket bidrar till intrycket av överlägsenhet.

Zlatan-statyn blev utsatt för illvillig ikonoklasm under sina tre månader placerad i stadsrummet. Skulpturen fick näsan avhuggen, kroppen nedsprayad och till slut sin fysiska integritet förstörd när den blev avhuggen vid benen så att den inte längre kunde stå upprätt. Avhuggningen av näsan är en strategi som har djupa historiska rötter i den romerska antiken. Ikonoklaster brukade hugga av näsan på skulpturer som avbildade människor eftersom de så intensivt påminde om den levande människan. Näsan högs av för att ”döda” skulpturen.⁸²

Vidare kan vandaliseringen av Zlatan-statyn förklaras med att eftersom skulpturens tredimensionella kropp är så lik Zlatans egna kan det bli svårt att särskilja på det två. Skulpturen ses då som en kropp snarare än en form.⁸³ Sjöholm Skrubbe beskriver detta fenomen: ”Men det som ger den kraft är att den är så påtagligt kroppslig. Människor ger sig tillsammans på något mer än ett föremål, de bearbetar och slår en person. Gränsen mellan statyn och härskarens kropp är i denna mening hårfin”.⁸⁴ När åverkan produceras genom mänsklig handling är fragment och trasiga kanter tecken på engagemang med objektet. De är ofta resultatet av åtgärder som är

---

⁷⁹ Brubaker, ”Making and Breaking Images and Meaning in Byzantium and Early Islam, pp.14

⁸⁰ N., Kayser Nielsen, ”Monument på väg. Kulturarvet i bruk och identitetens topografering” i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007) s.145.

⁸¹ Sjöholm Skrubbe, op.cit., s.222.

⁸² L. Fagerström, ”Utan sin bronsnäsa framstår Zlatan-skulpturen som kastrerad, löjlig”, *Sydsvenskan* (23 december 2020), <https://www.sydsvenskan.se/2019-12-23/utan-sin-bronsnasa-framstar-zlatan-skulpturen-som-kastrerad>, hämtad 14 december 2020.

⁸³ Lundgren, op. cit., s.305.

⁸⁴ Frykman & Ehn, op.cit., s.21.

utformade för att ändra objektets status, förminska eller inaktivera ett monuments styrka, döda monumentet eller skada någon eller något annat *by proxy*.⁸⁵

Att ha den placerad utanför MFF:s huvudarena, där anhängarna måste förbipassera Zlatanstatyn, kanske när de möter just Hammarby IF blir en provokation.⁸⁶ En plats och platsen som man identifierar sig med som ett hem är starkt kopplat till både kulturarv och identitet. Zlatan-skulpturen blev Malmös kulturarv och förankrade en grupps identitet i ett materiellt verk.⁸⁷

Statyn påverkades också för en annan typ av visuella kommentarer som var av ett mer positivt slag. Efter första dagen av vandaliseringar kärleksbombades statyn med pappershjärtan i olika färger som hade tejpat upp på sockeln. På ett hjärtan stod det exempelvis ”Kärlek Zlatan” och på ett annat ”Krossa hatet”.⁸⁸ Kanske var detta en annan grupps åsikt om fotbollsspelaren. Trots vandaliseringarna som sannolikt var konsekvensen av affärsbeslutet fanns det fortfarande ett symbolvärde i att Zlatan som andra generationens invandrare gjorde klassresan från ett av Malmös mest utsatta områden till att bli ekonomiskt oberoende, landslagskapten och en förebild för Malmös ungdomar. För andra symboliserade Zlatan fortfarande ett hopp om ett bättre liv kanske främst för ungdomar med icke-svensk bakgrund. Statyn ska påminna betraktaren om att allt är möjligt. Zlatan själv har yttrat liknande tankar om symbolismen kring statyn: ”Den är en symbol för dem som inte känner sig välkomna, inte passar in eller känner att de inte ser ut som alla andra. Om jag kan så kan alla.”⁸⁹ Detta symboliska arv är svårare att radera.

Trots att ikonoklasmens syfte ofta är att radera minnet av objektet och vad den symboliserar brukar vandaliseringen av objekt leda till mer uppmärksamhet. Bilder med större styrka skapas i processen, som om våld var en kraft som gjorde synlighet starkare. Det störtade monumentet och den fördärvade statyn slår oss med större inverkan än deras integrerade motsvarigheter och

---

⁸⁵ M., E. O’Neil, ”Marked Faces, Displaced Bodies: Monument Breakage and Reuse among the Classical-period Maya”, i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013), s.50.

⁸⁶ Josefsson, loc. cit.

⁸⁷ Kayser Nielsen, op. cit., s.159-164.

⁸⁸ K. Bergström, ”Efter rasismen – Zlatans staty täckt av hjärtan”, *Sportbladet* (28 november 2019), <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/XgOzq7/efter-rasismen--zlatans-staty-tackt-av-hjartan>, hämtad 8 januari 2020.

⁸⁹ S. Sjöstrand, ”Zlatan: ’En symbol för dem som inte passar in’”, *Barometern* (8 oktober 2019), <https://www.barometern.se/nyheter/nu-far-zlatan-se-sin-staty-invigning-i-dag>, hämtad 22 oktober 2020.

bjuder in ett potentiellt rikt utbud av svar. Detta är ikonoklasmens paradox – att det producerar mer än och motsatsen till vad det avser att förstöra.⁹⁰

---

⁹⁰ A. M. Kim, "Creative Iconoclasm in Renaissance Italy" i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013), s.65

Kapitel 6: Avslutande diskussion

Zlatan-statyn har betraktats ur ett flertal infallsvinklar och redogör för hur materiell kultur kan väcka så många olika känslor och reaktioner. Skulpturen är en visuell manifestation av hur växlingsrik monumentets betydelse är och att konstverk i dess slag konstant bör tolkas utifrån sin samtid oavsett initiala avsikter och betydelser.

Skulpturen följer ett antikt klassiskt bildspråk. Den är gjord i guldskimrande brons där centralfiguren är idrottaren Zlatan som skildras i en tydlig segergest med båda armarna uppsträckta som om han precis vunnit tävlingen och tar emot publikens jubel. Zlatan tar ett steg över jordens rundning vilket representerar hans oräddhet och gränsöverskridande tendens. Hans fysiska styrka och atletik förstärks genom kroppen som endast är täckt av ett par shorts. Kroppen är idealistisk i att den inte skildrar några brister. Muskulaturen är tydligt markerad och kroppen frisk och stark. Samtidigt präglas skulpturen av en naturalism och proportionalitet mellan kroppsdelarna. Nakenheten betraktas som en okläddhet för att symbolisera den ideala formen, en mänsklig kropp som har lyfts till gudomlighet. Denna upprepning av bildspråk leder till igenkännanden hos betraktaren vilket i sin tur kan bekräfta de värden som förkroppsligas genom monumentets logik.

Det är tydligt att skulpturen till en hög grad följer vad Rosalind Krauss kallar för monumentets logik. Zlatan-statyn är högst figurativ och präglas av vertikalitet i sin komposition. Sockeln höjer skulpturen från marken och skapar ett värdeperspektiv i relation till betraktaren samtidigt som den bidrar till skulpturens platsbundenhet. Placeringen av Zlatan-statyn är väldigt betydelsefull för meningsproduktionen av skulpturen. Den är placerad intill representativa byggnader i form av idrottsarenor där Zlatan själv har spelat och vunnit tävlingar. Det var däremot samma placering som senare blev så provocerande för fotbollsfansen.

Både Zlatans affärsbeslut och den vandalisering som efterföljde innebar ett intensifierat meningsskapande av Zlatan-statyn. Hade reaktionen och vandaliseringen varit lika stark om skulpturen sett annorlunda ut? Skulpturen konnoterades först till gudomlighet, hjältemod och storhet med sina referenser till antika klassiska skulpturtraditioner och fötterna på jordklotet, liket skildringar av Jesus. Några veckor senare sprayades ordet "Judas" på skulpturen. Malmös hjälte ansågs ha svikit sin hemort och blev en förrädare i fotbollssupportrarnas ögon.

Samma människor som har gett skulpturen betydelse och makt har också fråntagit den samma faktorer. Vandalisterna tog kraften som fanns i det ursprungliga budskapet, utnyttjade det faktum att ekonomiska resurser har lagts på statyns skapande och etablering i offentligheten och att den tagit både fysisk och symbolisk plats i vad de ansåg som deras stadsrum. Samtidigt som de visuella kommentarerna huvudsakligen var av detta negativa slag kärleksbombades också statyn med hjärtan av människor som ansåg att Zlatans klassresa och vad han symboliserade i relation till denna hade större betydelse.

Det är tydligt att minnesmärken av personer likt den av Zlatan är symbolladdade. Uppsatsen har också visat att skulpturens centrala placering, storlek och historiska bildspråk är avgörande för dess tolkning. Zlatan-statyn har intagit en betydande plats i den offentliga visuella minneskulturen i Sverige oavsett om reaktionerna gentemot den är positiva eller negativa.

En fundering som uppkommit ett flertal gånger under skrivandet av denna uppsats är om den offentliga konstverk bör ena och skapa samhörighet eller om den bör vara mångtydig och dubbelbottnad. De visuella kommentarerna och åverkan tyder på att betraktaren inte enbart ser skulpturen som meningslös utan att den är en tydlig representation på något som bör uppmärksammas. Det går att dra slutsatsen att ett monument är mest levande när den är uppmärksammas. Men ju större och mer uppmärksammat monument, desto kraftigare blir dess fall.

Källförteckning

Internetkällor

Andersson, J., & Westerberg, O., "Zlatanstatyn vandaliserad igen", *Sydsvenskan* (12 december 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-12-12/zlatanstatyn-vandaliserad-igen-sagades-i-benen>, hämtad 14 december 2020.

Arvidson, B., "Hör samtalet om vandaliseringen av Zlatanstatyn", *Sydsvenskan* (16 januari 2020), <https://www.sydsvenskan.se/2020-01-16/live-hor-samtalet-om-vandaliseringen-av-zlatanstatyn?redirected=1>, hämtad 3 januari 2021.

Bergström, K., "Efter rasismen – Zlatans staty täckt av hjärtan", *Sportbladet* (28 november 2019), <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/XgOzq7/efter-rasismen--zlatans-staty-tackt-av-hjartan>, hämtad 8 januari 2020.

Björkman, F., "Här blir statyn av Zlatan Ibrahimovic till", *Sveriges radio* (12 december 2016), <https://sverigesradio.se/artikel/6586246>, hämtad 9 december 2020.

Bohman, P., "Bomben: Zlatan köper fjärdedel av Hammarby", *Sportbladet* (27 november 2019), <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/1n0VBM/bomben-zlatan-koper-fjardedel-av-hammarby>, hämtad 14 december 2020.

Engström, J., "Oron över statyn: 'Kommer hamna i Mälaren'", *Kvällsposten* (22 november 2016), <https://www.expressen.se/kvallsposten/sport/oron-over-statyn-kommer-hamna-i-malaren/>, hämtad 9 december 2020.

Fagerström, L., "Kulturkrock mellan sport och konst öppnar för sågningar", *Sydsvenskan* (5 januari 2020), <https://www.sydsvenskan.se/2020-01-05/kulturkrock-mellan-sport-och-konst-oppnar-for-sagningar>, hämtad 14 december 2020.

Fagerström, L., "Utan sin bronsnäsa framstår Zlatan-skulpturen som kastrerad, löjlig", *Sydsvenskan* (23 december 2020), <https://www.sydsvenskan.se/2019-12-23/utan-sin-bronsnasa-framstar-zlatan-skulpturen-som-kastrerad>, hämtad 14 december 2020.

Fritze, G., ”Zlatan-statyn på plats där allting började”, *SVT* (8 oktober 2019), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/svt-sander-live-nar-tackelset-faller>, hämtad 18 december 2020.

Gyllenberg, E., ”Zlatans order till skulptören: ’Överdriv. Överdriv!’”, *Sydsvenskan* (23 november 2016), <https://www.sydsvenskan.se/2016-11-23/ordern-till-skulptoren-overdriv-sa-zlatan-overdriv>, hämtad 22 oktober 2020.

Josefsson, J., Vi som älskade Zlatan [video], *Janne Josefsson* (SVT, 10 september 2020).

Nord, K., ”Zlatan-statyn vandaliserad igen – har fått näsan avsågad”, *Sydsvenskan* (22 december 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-12-22/zlatan-statyn-vandaliserad-igen-har-fatt-nasan-avsagad>, hämtad 14 december 2020.

Petterson, D., ”Experten: Riskabelt med monument över levande”, *Svenska Dagsbladet* (12 december 2019), <https://www.svd.se/experten-riskabelt-med-monument-over-levande>, hämtad 12 november 2020.

Sjöstrand, S., ”Zlatan: ’En symbol för dem som inte passar in’”, *Barometern* (8 oktober 2019), <https://www.barometern.se/nyheter/nu-far-zlatan-se-sin-staty-invigning-i-dag>, hämtad 22 oktober 2020.

TT, ”Då avtäckts Zlatanstatyn: ’Stort ögonblick’”, *Aftonbladet* (9 september 2019), https://www.aftonbladet.se/a/K3qEQE?refpartner=link_copy_app_share, hämtad 22 oktober 2020.

TT, ”Kupp mot Zlatan-statyn: ’De borde skämmas’”, *Sydsvenskan* (27 november 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-11-27/toakupp-mot-zlatan-statyn-de-borde-skammas?redirected=1>, hämtad 14 december 2020.

Westerberg, O., ”Zlatanstatyns 107 dagar kostade Malmös skattebetalare nästan en kvarts miljon”, *Sydsvenskan* (23 januari 2020), <https://www.sydsvenskan.se/2020-01-23/zlatanstatyns-107-dagar-kostade-malmos-skattebetalare-nastan>, hämtad 14 december 2020.

Whilborg, N., "Toppolitikern om Zlatanstatyn: 'Funkar som inspiration för många'", *Sydsvenskan* (8 oktober 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-10-08/toppolitikern-om-zlatanstatyn-funkar-som-inspiration-for>, hämtad 8 december 2020.

Östh Gustafsson, M., & A. Johansson, "Zlatanstatyn vandaliserad – brändes med bengaler", *Sydsvenskan* (27 november 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-11-27/zlatanstatyn-vandaliserad-brandes-med-bengaler>, hämtad 14 december 2020.

Östh Gustafsson, M., "Zlatanstatyn vandaliserad – igen", *Sydsvenskan* (2 december 2019), <https://www.sydsvenskan.se/2019-12-02/zlatanstatyn-vandaliserad-igen>, hämtad 14 december 2020.

Tryckta källor

Boldrick, S., "Introduction: Breaking Images", i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013).

Brubaker, L., "Making and Breaking Images and Meaning in Byzantium and Early Islam", i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013).

Ehn, B., "'Hos mig kommer du alltid finnas kvar'", i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007)

Frykman, J., "Partisaner i parantes: monument som väcker obehag", i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007).

Frykman, J., & Ehn, B., "Inledning", i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007).

Frändén, J., "Att smälla upp en staty är alltid förenat med vissa risker", *Aftonbladet* (29 november 2019), <https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/GGJOV6/att-smalla-upp-en-staty-ar-alltid-forenat-med-vissa-risker>, hämtad 22 oktober 2020.

Kayser Nielsen, N., "Monument på väg. Kulturarvet i bruk och identitetens topografering" i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007) s.159-164.

Honour, H., & Fleming, J., *A World History of Art* (7:e uppl, London: Laurence King Publishing, 2009).

Hölscher, T., *Visual Power In Ancient Greece and Rome. Between Art and Social Reality* (Oakland: University of California Press, 2018).

Kim, A.M., "Creative Iconoclasm in Renaissance Italy" i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013).

Krauss, R., "Skulptur i det utvidgade fältet", i S. Wallenstein, red., *Kairos. Minimalism och postminimalism*, nr.10 (Lund: Raster, 2005).

Lundgren, A.S., "Fixeringar och förhandlingar", i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007).

Lundgren, A.S., "Fixeringar och förhandlingar", i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007).

Munk, J. P., "Hafina Metropolis – en stad vid vattnet: Identitet och självförståelse speglade av monument" i J. Frykman & B. Ehn, red., *Minnesmärken: Att tolka det förflutna och besvärja framtiden* (Stockholm: Carlssons Bokförlag, 2007).

O'Neil, M. E., "Marked Faces, Displaced Bodies: Monument Breakage and Reuse among the Classical-period Maya", i S. Boldrick, L. Brubaker & R. Clay, red., *Striking images, iconoclasm past and present* (Dorchester: Ashgate, 2013).

Philipp, F., "Det klassiska monumentet", *Res Publica Symposions teoretiska och litterära tidskrift*, nr.60: Monument (2003).

Sjöholm Skrubbe, J., *Skulptur i folkhemmet: Den offentliga skulpturens institutionalisering, referentialitet och rumsliga situationer 1940-1975* (Stockholm: Makadam, 2007).

Bildförteckning

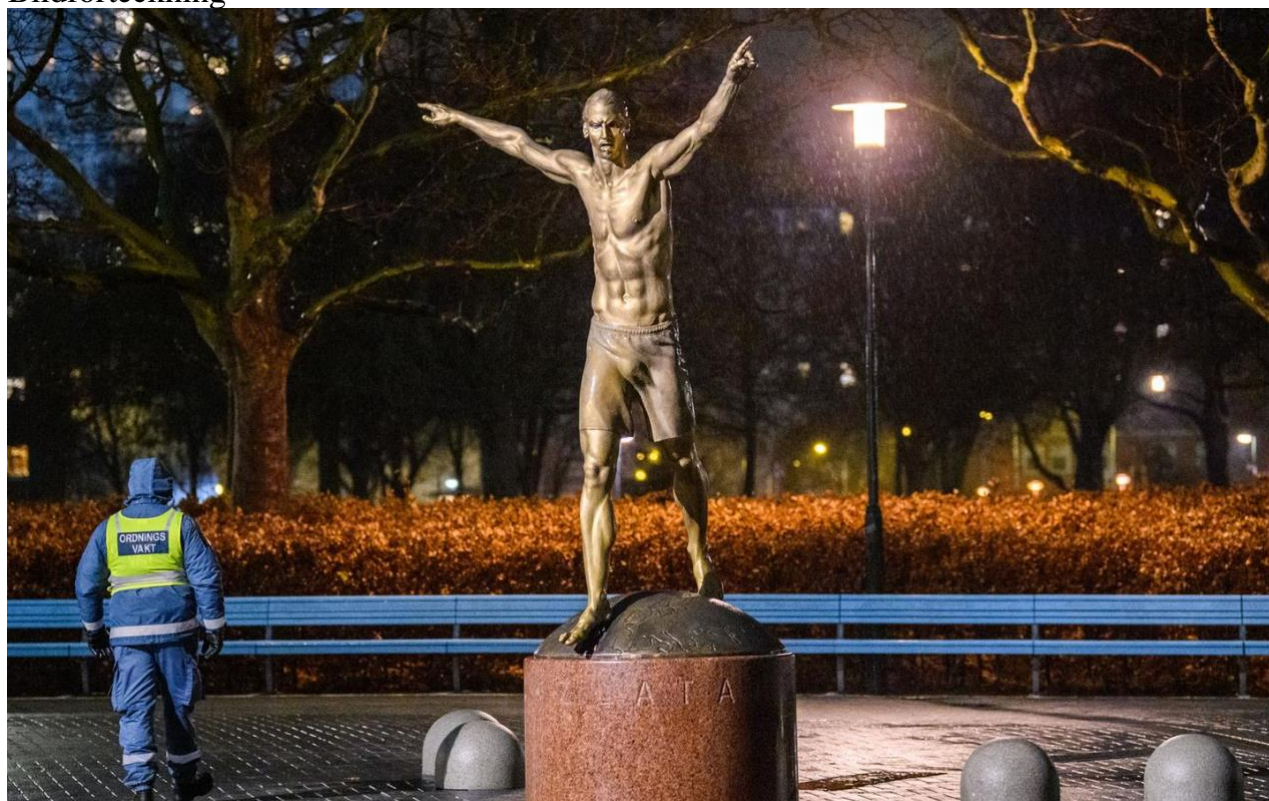

Bild 1. Foto: Petter Arvidson, utan titel, 2019.

Bild 2. Foto: Shaun Botterill/Getty Images, *AC Milan v Arsenal FC - UEFA Champions League Round of 16, 2012.*

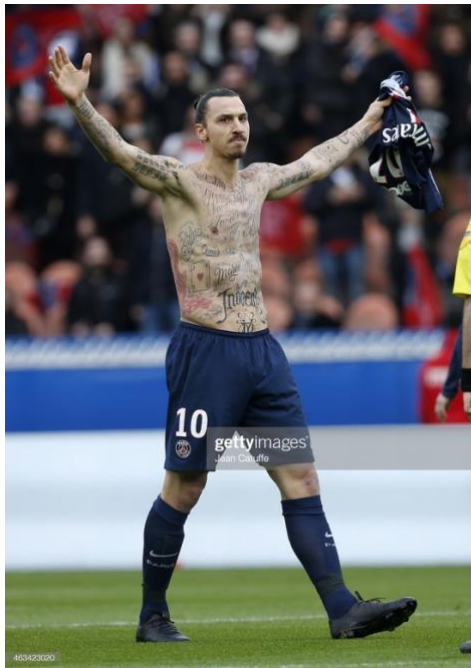

Bild 3. Foto: Jean Catuffe/Getty Images, *Paris Saint-Germain FC v Stade Malherbe Caen - Ligue 1, 2015.*

Bild 4. Foto: Krister Hansson, ingen titel, utan årtal.

Bild 5. Konstnär okänd, *Armada Portrait*, 1588, olja på duk, Woburn Abbey.